

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

**ФИЛКО
FILKO**

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЯ, КУЛЬТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS**

8-9 октомври 2020 | 8-9 октябрия 2020 | 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Наташа Сарафова
Ирина Аржанова
Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование (5 ;
2020 ; Штип)

Зборник на трудови / Петта меѓународна научна конференција ФИЛКО
филологија, култура и образование, 8-9 октомври 2020, Штип = Сборник
статей / Пятая международная научная конференция ФИЛКО филология,
культура и образование, 8-9 октября 2020, Штип = Conference proceedings
/ Fifth International scientific conference FILKO philology, culture and
education, 8-9 October 2020, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”,
2021. - 465 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-787-2

1. Напор. ств. насл.

а) Културологија -- Собири

COBISS.MK-ID 52932613

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Алемпиевиќ (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчиќ-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Неџати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалџшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Марија Рејес Ферер (Шпанија)
Технички секретар
Нагаша Сарафова
Јована Караниќиќ-Јосимовска
Ирина Аржанова
Главен и одговорен уредник
Драгана Кузмановска

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Драгана Кузмановска (Македония)
Ева Ѓергиевска (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Татјана Стојановска-Иванова (Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Алемпиевич (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биљана Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Мария Рейес Феррер (Испания)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чалышкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Ученый секретарь
Нагаша Сарафова
Йована Караникич-Йосимовска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)

Марьяна Розенфельд (русский язык)

Бильяна Иванова (английский язык)

Снежана Кирова (английский язык)

Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Костадин Голаков

Наташа Сарафова

Ирина Аржанова

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет

ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Воронежский государственный университет

Филологический факультет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Suzana R. Bunčić - ANDRIĆ'S EARLY STORIES WITH ELEMENTS OF ALLEGORY AND SATIRE	13
2. Катерина Видова - ГЛАГОЛСКИОТ ПРИЛОГ ВО УЛОГА НА ПРИЛОШКА ОПРЕДЕЛБА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НЕГОВИТЕ АНГЛИСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ	19
3. Ана Витанова - Рингачева - СОБИРАЧИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО ОД ЦЕПЕНКОВ ДО ДЕНЕС (НА 100-ГОДИШНИНАТА ОД СМРТТА НА МАРКО ЦЕПЕНКОВ)	27
4. Бранка Гривчевска - МОДУЛАЦИЈАТА КАКО ПРЕВЕДУВАЧКА ПОСТАПКА ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА РОМАНОТ „ПАЛОМАР“ ОД ИТАЛО КАЛВИНО	33
5. Сашка Грујовска-Миланова - ИНТЕГРАЦИЈА НА ГЕРМАНИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	43
6. Јованка Денкова - СОЦИЈАЛНИТЕ РАСКАЗИ НА АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ И БОРИС БОЈАЦИСКИ	49
7. Марија Ѓорѓиева Димова - ИНТЕРДИСКУРЗИВНИТЕ ДИЈАЛОЗИ НА ЛИРИКАТА	57
8. Ивана Ѓорѓиева, Александар Нацов - ГАСТРОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	69
9. Биљана Иванова, Драгана Кузмановска, Снежана Кирова ПРЕДНОСТИ ПРИ УЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ОД НАЈМАЛА ВОЗРАСТ	75
10. Билјана Ивановска, Марија Кусевска, Цвета Мартиновска Банде ЈАЗИЧЕН КОРПУС НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	79
11. Лела Ивановска - КРЕАТИВНОСТА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК	87
12. Natka Jankova Alagjovska - INTERCULTURAL COMMUNICATION CONGITION OF ENGLISH LANGUAGE TEACHERS IN OUR COUNTRY AND ABROAD	95
13. Сашка Јовановска - УСВОЈУВАЊЕ ВТОР ЈАЗИК- ПЕДАГОШКА ГРАМАТИКА	105
14. Луси Караниколова-Чочоровска - „ПРОСВЕТИТЕЛСТВОТО ВО ЈУЖНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРИ“ (ПРЕГЛЕД)	113
15. Карначук Ирина Јурьевна - ПОРЯДОК СЛОВ И ИНВЕРСИЈА КАК СПОСОБИ ВЪРАЖЕНИЯ ЕКСПРЕССИВНОСТИ	119
16. Милена Касапоска-Чадловска - ГРАМАТИКАТА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	123
17. Лидија Ковачева - ДЕМОНОЛОШКИТЕ ПРЕТСТАВИ КАЈ АСИРЦИТЕ И БАБИЛОНЦИТЕ	133
18. Славчо Ковилоски - ПРОТОТИПИ НА ЖЕНСКИ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ И ФОЛКЛОРОТ ОД XIX ВЕК	141
19. Весна Кожинкова - РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТА ВО РОМАНОТ „МЕМОАРИТЕ НА АЛБЕРТ АЛНШТАН“ ОД КИРЕ ИЛИЕВСКИ	149

20. Кристина Костова, Марија Крстева, Наталија Попзарјева, Крсте Илиев, Драган Донеv - ДРАМАТА ВО СРЕДЕН ВЕК КАКО ОСНОВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ НА КУЛТУРНИОТ ИДЕНТИТЕТ ВО АНГЛИЈА	155
21. Мирјана Коцалева, Александра Стојанова, Билјана Златановска, Наташа Стојковиќ - ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ МЕТОДИ НА УЧЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ ПРЕДМЕТИ	163
22. Весна Коцева - ГЛАВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМУНИКАТИВНИОТ ПРИСТАП	169
23. Весна Коцева, Марија Тодорова - ОСНОВНИ НАЧЕЛА НА ПРИРОДНИОТ ПРИСТАП НА КРЕШЕН И ТЕРЕЛ	177
24. Даниела Коцева, Шукрије Барути, Снежана Мирасчиева - ЈАЗИКОТ И ГОВОРОТ ВО ФУНКЦИЈА НА ОПШТЕСТВЕНА И ИНДИВИДУАЛНА АДАПТАЦИЈА	183
25. Даниела Коцева, Снежана Мирасчиева - РЕФЛЕКСИЈАТА НА ОДДЕЛНИ ТЕЛЕВИЗИСКИ СОДРЖИНИ И ПОЈАВАТА НА НАСИЛСТВО КАЈ ДЕЦАТА	191
26. Драгана Кузмановска, Лидија Ристова, Биљана Иванова МОЌТА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО СВЕТОТ НА РЕКЛАМИТЕ	199
27. Marija Kusevska - WHERE DIRECTNESS AND INDIRECTNESS RESIDE	207
28. Лидија Лумпова - СООТНОШЕНИЕ ГОЛОСА АВТОРА И ГОЛОСОВ ГЕРОЕВ В ХУДОЖЕСТВЕННИХ СИСТЕМАХ ТОЛСТОГО И ДОСТОЕВСКОГО (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА -ЭПОПЕИ Л.Н. ТОЛСТОГО «ВОЙНА И МИР», РОМАНОВ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ», «ИДИОТ», «БРАТЃЯ КАРАМАЗОВЫ»)	215
29. Ранко Младеноски - ХИПОТЕКСТОТ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	223
30. К.А. Нагина - ТВОРЧЕСТВО Л.Н. ТОЛСТОГО В ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОГО ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	233
31. Георгиј Недјурмагомедов - ФОРМИРОВАНИЕ МЕТАПРЕДМЕТНЫХ УМЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	241
32. Першина Татьяна Ивановна - ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ГЕОГРАФИИ	247
33. Мария Попова - РОЛЬ И ФУНКЦИИ МУЗЕЕВ В ФОРМИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО ГУМАНИТАРИЯ	253
34. Vesna Prodanovska-Poposka - ACQUIRING PROPER PRONUNCIATION: AN OVERVIEW OF A SET OF EXERCISES FOR IMPROVING ENGLISH LONG /i:/ AND /u:/ VOWELS	259
35. Цветанка Ристова Магловска, Младен Мицевски ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ КАКО АЛАТКА ЗА ИНСПИРИРАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УГОСТИТЕЛСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	265
36. Петја Рогич, Драган Донеv - МИНАТИТЕ ВРЕМИЃА ВО БУГАРСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА „ВУЈКО ВАЃА“ ОД АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ ВО ОДНОС НА МИНАТИТЕ ВРЕМИЃА ВО СРПСКИОТ ПРЕВОД	273

37. Наташа Сарафова - ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И КУЛТУРНИТЕ ПОЛИТИКИ ВРЗ ВИДЛИВОСТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ КНИЖЕВНОСТИ (Пример : Норвешка книжевност)	281
38. Наташа Сарафова, Марица Тасевска - АСПЕКТИ НА КНИЖЕВНИТЕ ИНДУСТРИИ ВО НОРВЕШКА	291
39. Simona Serafimovska - STRUCTURE OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS AT THE UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	297
40. Елена Владимировна Сидорова - ЛОГИЧЕСКИЕ ОШИБКИ В ПИСЬМЕННЫХ РАБОТАХ УЧАЩИХСЯ	305
41. Александра Стојанова, Мирјана Коцалева, Наташа Стојковиќ, Билјана Златановска - ПРИМЕНА НА VARK МОДЕЛОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА УЧЕЊЕ	311
42. Анета Стојановска-Стефанова, Марија Магдинчева-Шопова - ПРЕДИЗВИЦИТЕ ОД ПОЛИТИЧКАТА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА ЗА ДРЖАВИТЕ	319
43. Aleksandra P. Taneska, Blagojka Zdravkovska-Adamova CREATING SYLLABUS AND DEVELOPING GRADING CRITERIA FOR MACEDONIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES AT SEEU ACCORDING TO NEEDS BASED ANALYSIS	327
44. Ольга Тихонова - И.В. ГЁТЕ КАК КИНОПЕРСОНАЖ: К ПРОБЛЕМЕ ДИАЛОГА ЛИТЕРАТУРЫ И КИНО	337
45. Марија Тодорова, Весна Продановска-Попоска - ГЛАСОВНИТЕ СИСТЕМИ НА ШПАНСКИОТ И НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	345
46. Емилија Тодоровиќ - ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: УЧЕЊЕ ПРЕКУ РАБОТА-НОВ КОНЦЕПТ ЗА ПРАКТИЧНА ОБУКА ВО ТЕХНИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	351
47. Elena Trajanovska, Maja Gjurovikj, Biljana Ivanova - STANDARDS-BASED EDUCATION IN ACHIEVING LANGUAGE INTEROPERABILITY	357
48. Nina S. Ćeklić - NARRATIVE-STYLISTIC FEATURES IN THE NOVEL LETTERS TO DANILO KIŠ BY FILIP GAJIĆ	365
49. Уљянова Марина Алексеевна - ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ СЛОВА ВЗГЛЯД	373
50. Славица Урумова-Марковска - ПРОСВЕТИТЕЛСКИОТ ЛИК НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ПРЕДАНИЈАТА И ЛЕГЕНДИТЕ	383
51. С.Н. Филошкина, Ж.А. Борискина - АВТОР В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КНИГИ Г. ГРИНА “Getting to Know the General. The Story of an Involvement”, 1984.)	391
52. Наталија Хабарова - АНГЛИЙСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ	397
53. Ольга Швецова - ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ «ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОЭМЫ» А.С. МАКАРЕНКО	407
54. Васко Шутаров - КУЛТУРА И КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА	415

ХИПОТЕКСТОТ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Ранко Младеноски

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

Филолошки факултет

ranko.mladenoski@ugd.edu.mk

Апстракт

Во трудот се елаборираат елементите од традицијата и нивната естетска функција во поезијата на великанот на македонската култура од втората половина на 20 век – Блаже Конески. Станува збор, имено, за една од особините на книжевните дела што во современата книжевна теорија и во постмодернистичката творечка стратегија се детерминира како хипотекст: директни и индиректни траги од стар „текст“ во уметничката литература. Во поетската творечка постапка на Конески се забележуваат голем број на вакви експлицитни траги од претходни „текстови“ кои потекнуваат од неколку сегменти на традицијата. Ваквата творечка постапка на поетот Конески во овој труд ја илустрираме преку детална анализа на две песни („Круша“ и „Ангелот на Света Софија“), а во песните на нашиот поет откриваме и појава на автохипотекст, односно автоцитатност. Во трудот покажуваме дека иновациите (хипертекстот) во песните на Конески, всушност, доминантно се темелат токму врз надградувањето на разноликите фрагменти од традицијата на македонската и на светската култура и цивилизација.

Клучни зборови: *традиција, хипертекст, автоцитатност, историја, фолклор*

THE HYPOTEXT OF BLAZE KONESKI'S POETRY

Ranko Mladenoski

Goce Delcev University, Stip

Faculty of Philology

Abstract: The article elaborates the elements of tradition and their aesthetic function in the poetry of the great Macedonian author from the second half of the 20th century – Blaze Koneski. Namely, it concerns the features of literary works that in contemporary literary theory and postmodernist creative strategy is determined as a hypotext: direct and indirect traces of an old “text” in fiction. In Koneski’s creative poetic process, a number of such explicit traces from previous “texts” can be noticed, which originate from several segments of the tradition. The author illustrates this creative action of the poet Koneski through a detailed analysis of two poems (“Pear” and “Angel of St. Sophia”), and in the poems of this poet the author discovers the appearance of auto-hypotext, i.e. auto-citation. The article demonstrates that the innovations

(hypertext) in Koneski's poems, in fact, are predominantly based on the upgrading of various fragments of the tradition of Macedonian and world culture and civilization.

Keywords: *tradition, hypertext, auto-citation, history, folklore*

1. Вовед

Темата за одразот на традицијата (хипотекстот) во песните на македонскиот поетски великан Блаже Конески е, според сè, една од најпривлечните и најинтересните теми за аналитичарите и истражувачите на македонското стихотворно книжевно наследство што ни го завешта Конески. Има голем број причини за тоа, а, според нас, две од нив се суштински: а) присуството на традицијата како поттик и мотив за иновативност е едно од доминантните својства во поезијата на Конески; б) и самиот Конески се изјасни за големото значење на традицијата во креативниот чин на поетското творење. Во овој контекст, воопшто и не треба да зачудува пројавениот огромен интерес на книжевната критика за анализа и елаборација на улогата и функцијата на традицијата во поетскиот свет на Блаже Конески. Да го покажеме тоа со неколку илустрации од македонската книжевна историја и книжевна критика.

Добро познат и често цитиран е антологискиот есеј на Конески со наслов „Еден опит“, особено делот „За традицијата и иновациите“, каде што се зборува за трите суштински фактори во поетското творештво, а тоа се традицијата, колективот и авторот, односно традицијата, колективот и иновацијата. Конески нуди јасна елаборација на оваа негова мисла: „Имено, иновациите ги внесува авторот со санкција на колективот (се претполага дека тие настануваат и во самиот колектив), при постојано сооднесување на тие два фактора со факторот на традицијата. Не може да се мине и без таа санкција, зашто традицијата е жива и во колективот, како и во самиот автор. Еден текст што не ја одразува оваа закономерност, односно во кој не нашле извесна рамнотежа споменатите фактори, може да претставува интересен експеримент, може да претендира на модерност во буквалната смисла на она што се вика мода, но тој текст нема да биде уметничка реализација“. (Конески, 1987, стр. 142). Слична идеја нуди Роман Јакобсон кој во таа смисла зборува за два фактори што ги именува како традиционален канон и уметничка иновација (Jakobson, 1978, стр. 126), додека трите наведени фактори на Конески (традиција, колектив, автор) Георги Старделов ги преименува во „историја, народ, поет“. (Старделов, 1990, стр. 16).

Присуството и функционалноста на овие фактори во поезијата на Конески се забележани и нотирани, меѓу другите, и од страна на Димитар Митрев: „Со посебна привлечност се открива изразноста на таа поезија преку транспозицијата на оригинални изрази од народниот јазик и народната поезија врз една современа изразна материја. Јазикот е ослободен од поетизаторски драпери, упростен е до степен што може незабележливо да премине во структурата на народниот збор, а веднаш потоа да си ја врати индивидуалната автономност. Конески пребегнува до народната експресија за да постигне поадекватен интимен штимунг на автентичното себеизразување“. (Митрев, 2002, стр. 150). За преданијата и легендите како конкретен хипотекст во поезијата на Конески зборува Атанас Вангелов осврнувајќи се конкретно на една песна од циклусот „Марко Крале“: „Во песната *Одземање на силата* на Блаже Конески... не се развива и не се реинтерпретира тоа сиже. Слободно може да се рече дека таа

почнува таму каде што завршуваат усните преданија“. (Вангелов, 1981, стр. 143). Зборувајќи за истиот циклус од песни на Конески („Марко Крале“), Георги Старделов нагласува дека „својата песна Конески ја наоѓа токму во легендата. И неа не ја зема само како поттик, туку ја вградува во својата сопствена песна“. (Старделов, 1990, стр. 171). И кај Слободан Мицковиќ наоѓаме маркирање на палимпсестноста на поезијата на Конески произлезена од загледаноста на нашиот поет во традицијата и нејзината актуализација: „Кај Конески лиризмот е определување што произлегува од околноста на традицијата и на актуелната творечка ситуација, но и едно внатрешно определување во кое поетот, уште од првите песни, ќе го бара патот на сопствениот исказ, на онаа реализација што му е најблиску до чувствувањето и доживувањето на светот“. (Мицковиќ, 2002, стр. 181-182). Катица Кулавова, пак, го детерминира поетскиот циклус „Марко Крале“ на Конески како повеќеслоен интертекстуален палимпсест во кој се актуализираат: „1. митските слики (првообрасците на стерната, ’матната вода‘, призраците и привиденијата, паганските верувања, персонификациите на смртта, злото и осаменоста); 2. историско-легендарните колективни и култни паметења...; 3. народниот говор и усното предание (особен вид практика и меморија); 4. библиската статистика и православната топка (Господовата сила, плачот на Рахела, светците, ’ѓаволскиот кот‘); и, конечно, 5. личниот индивидуален поглед на свет, смислата и потребата од пародирање и гротескно видување на митемите и култните претстави за минатото и за некои ’вечни‘ вредности, поставени во антитетичен, парадоксален и демитологизирачки однос...“. (Кулавова, 2002, стр. 228-229). И Радомир Ивановиќ открива палимпсестни белези во поезијата на Конески чија генеалогичка се лоцира во историјата, митологијата и фолклорот. Така, на пример, за песната „Послание“ Ивановиќ елаборира: „Во најновата песна е смирена дневната актуелност, а избраниот стил, ритам и графички облик, како и изборот на другите детали во неа (од историјата, митологијата и легендите), недвојбено ја покажуваат поетовата филозофија за природата... Стилот на средновековната посланица е избран со намера на сопствениот исказ да му се даде печат на долговечното, филтрирано народно искуство... Не е случајно, значи, што поетот прибегнал кон обновување на антејскиот мит, кон изедначување на симболиката на народот и земјата, зашто сè се збива во ареалот на медитеранската култура, во кој настанале споменатите митови и легенди, при што регионалните значења прераснуваат во универзални благодарение на симболиката на претставите“. (Ивановиќ, 1988, стр. 102-103). Свој придонес во расветлувањето на предметната проблематика сме дале и ние со три навраќања кон темата и тоа со трудови за поетскиот циклус „Марко Крале“ (Младеноски, 2004), за палимпсестот во поезијата на Конески (Младеноски, 2011) и за присуството на Рацин во песните на Блаже Конески (Младеноски, 2012). Како и да е, од посочените примери и цитати станува јасно дека улогата на хипотекстот во поетскиот творечки опус на Конески е тема којашто и натаму го заслужува книжевно-истражувачкиот интерес.

2. Хипотекстот и стиховите на Конески

Во врска со хипотекстот, односно палимпсестот во поезијата на Конески, во книжевната критика и во книжевната историја најголем интерес предизвикал циклусот од пет песни со наслов „Марко Крале“ – „Одземање на силата“, „Стерна“, „Кале“, „Марковиот манастир“, „Песја Брдце (Епилог)“. Тоа воопшто

и не е изненадувачки затоа што овие пет песни навистина се типични (школски) илустрации за стихотворната поетика на Конески сублимирана во тријадата традиција, колектив, автор, за што веќе зборувавме погоре. Симбиозата меѓу хипотекстот и хипертекстот во овој поетски циклус функционира беспрекорно и е сосема очигледна и мошне показателна. Освен тоа, на мислење сме дека овие пет песни конвергираат и со идејата на Конески за двокатната структура (опис и поента) на поетската творба (Конески, 1987, стр. 178-182) што, пак, од друга страна, асоцира токму на палимпсестниот карактер на песната: описот е, вушност, хипотекстот (преземен од претходен книжевно-уметнички текст, од историјата, фолклорот, религијата, митологијата или од природата), додека поентата (порака) е хипертекстот како средиште на актуализацијата. Оттаму доаѓа и огромниот интерес на критиката за петте песни од циклусот, но се разбира книжевните истражувања беа насочени кон интерпретација и на други палимпсестни песни на Конески како, на пример, поемата „Ракување“, песните „Послание“, „Тешкото“, „Болен Дојчин“, „Везилка“, „Похвала“, „Че Гевара“, „Дон Кихот“, циклусот „Проложни житија“ и други. Во овој наш прилог ќе покажеме како функционира хипотекстот уште во неколку песни на Конески, но ќе дадеме и сумирана статистика за бројот на песните од поезијата на овој наш поетски великан во кои среќаваме хипотекст од каков било вид.

2.1. Херменевтика и статистика

Во трудот со наслов „Поетскиот палимпсест на Блаже Конески“ извршивме една работна класификација на песните од Конески кои имаат структура на палимпсест и тоа врз основа на потеклото на хипотекстот, односно на „стариот мотив“, па така ги добивме четирите групи на песни: песни со хипотекст од фолклорот, песни со хипотекст од религијата, песни со хипотекст од историјата и песни со хипотекст од уметничката литература. (Младеноски, 2011, стр. 412). Сè уште сметаме дека оваа класификација има интерпретативна функционалност, и покрај сите нејзини недостатоци кои, секако, се својствени за која било научна класификација на одреден предмет на истражување. Дилемите во врска со наведената класификација водат кон колебањето околу прашањето дали на овие четири групи може да им се додаде уште една, петта, група песни од поезијата на Конески во кои како хипотекст се јавуваат топоними и сегменти од флората и од фауната. При повторното читање на поетскиот опус на Конески забележуваме дека нашиот поет многу често во своите песни ги користи топонимијата (Караорман, Славеј Планина, Охрид, Дојран, Калемегдан, Скопје, Штип, Париз, Водно итн.), флората (јаготки, мак, ружа, даб, струмиче/хризантема, круша, лоза и слично) и фауната (гугучка, галеб, ластовици, волк, елен, вепар, штурци, пеперуга, пес итн.) како опис (хипотекст) врз кој ја креира својата порака, односно поента што функционира како хипертекст. Логиката, а со тоа и оправданоста на ваквото толкување на топонимијата, флората и фауната како хипотекст ја наоѓаме во широкото сфаќање (поимање) на зборот (терминот *текст*: „...во најшироката, семиотичка смисла на зборот – текстот не мора да е вербален; под текст се подразбира секој семиотички дизајниран објект според правилата на кодот, во различна семиотичка материја (во различни ’јазичи’): една архитектонска градба е исто така ’текст’ кој пренесува порака, како и една музичка партитура, но и нејзината конкретна изведба (’текстот’ тогаш не се ниже во простор, како кај партитурата, туку во времето, како што е случај и со

човековиот говор)“. (Андоновски, 2011, стр. 279). Да го илустрираме нашето тврдење за топонимијата, флората и фауната како хипотекст со конкретен пример. За интерпретација на хипотекстот ја земаме антологиската песна на Конески со наслов „Круша“ (од збирката „Стари и нови песни“ од 1979 година). Со **болд** е означен **хипотекстот**, а со *италик* е означен *хипертекстот* во песната:

Гледај – презрева крушата,	(1)
види – презрева крушата,	(2)
и уште малку, таа ќе гние,	(3)
ќе гние како душата.	(4)
Прво заврзал родот,	(5)
потоа узреал плодот,	(6)
паднало кривото и црвливото.	(7)
Нешто направил дождот,	(8)
нешто сторила сушата –	(9)
<i>и еве жолто стрниште и плодови расфрлани</i>	(10)
<i>и мрави во просторот на душата.</i>	(11)

Од вкупно 11 стихови во песната, девет имаат улога на хипотекст, а два функционираат како хипертекст (ако сакаме да биде попрецизни: осум ипол стихови се хипотекст, а два ипол хипертекст). Вториот полустих од четвртиот стих, всушност, е најава за хипертекстот, односно линк меѓу хипотекстот и хипертекстот. Кажано со вокабуларот на Блажевата поетика, станува збор за „двокатна песна“ – хипотекстот е првиот кат, а хипертекстот е вториот кат на песната. Компарацијата во вториот полустих од четвртиот стих (*како душата*) е првото скалило по кое ние како читатели почнуваме да „се качуваме во вториот кат на песната“ (Конески, 1987, стр. 182) и затоа го означуваме и како хипотекст и како хипертекст (**болд** + *италик*). Да погледнеме сега како функционира хипотекстот (описот) во песната кој преку механизмот *паралелизам* не води до широкото значење на песната, односно до уметничката порака, за што, исто така, зборува Конески во неговиот есеј „Двокатна песна“. (Конески, 1987, стр. 178-182). Затскриената анафора со императивен карактер во првиот и вториот стих од несвршениот и свршениот глагол (**гледај** / **види**) е поучителна сугестија за реципиентите: **гледај**, односно набљудувај, перципирај, разгледувај; **види**, односно разбери, сфати, увиди, дознај, доживеј, почувствувај. Пораката е јасна: од природата истовремено треба да учиме и неа (природата) треба да ја доживуваме. Епифората, пак, од првиот и вториот стих (повторувањето на синтагмата „презрева крушата“) го обележува значенското средиште (семантичкото жариште) на хипотекстот, односно на описот (првиот кат на песната) којшто ќе не одведе до крајната уметничка порака на песната како целина (до вториот кат на песната). Идентична функција на линк меѓу хипотекстот и хипертекстот врши и анадиплозата од третиот и четвртиот стих на песната, а потврда за тоа е и римата од првиот и вториот стих, од една страна, и четвртиот стих, од друга страна (крушата / душата). Потоа (во стиховите 5, 6, 7, 8 и 9) следува еден конкретен и детален опис на синтагмата што ја сочинува епифората во првиот и вториот стих (презрева крушата)

организиран во хронолошка (темпорална) градација: прво, потоа, па потоа... И оваа градација во петте стиха од хипотекстот ни ги покажува скалилата по кои се искачуваме до вториот кат од песната (степенување скалило по скалило – секој стих едно скалило), но во исто време нивоата (скалилата) на таа градација ја преземаат улогата на метафора за трите доба на човековиот живот: младост (стих 5), зрелост (стих 6), старост (стихови 7, 8 и 9). Оваа развиена градациска метафора, всушност, е последното скалило со кое стапуваме на „вториот кат“ од песната, односно на рамништето на хипертекстот во кој веќе излегува на виделина паралелизмот меѓу описот на природата (презревањето на крушата) и човековата старосна доба за што, пак, сведочат метафорите во хипертекстот (стихови 10 и 11): жолто стрниште, плодови расфрлани, мрави (се разбира, во човековата душа). Конкретното толкување натаму на овој паралелизам од песната, се разбира, е работа на индивидуата како читател и е зависно од времето (периодот) кога се одвива рецепцијата на овие стихови.¹ Но, несомнено е дека хипотекстот (описот) во песната функционира беспрекорно и чекор по чекор (скалило по скалило) го води читателот кон крајната цел – да ја разбере и да ја доживее уметничката порака. Кохезијата на песната како уметничка целина, односно како симбиоза меѓу хипотекстот и хипертекстот, е постигната и со римата, особено со онаа рима што ги сврзува првиот, четвртиот, деветтиот и последниот стих: крушата – душата – сушата – душата. Ништо во оваа песна не е случајно, па ниту римата меѓу стихот 9 и стихот 11 (сушата – душата) што е во семантички контекст на уметничката порака. Во таа смисла, не е случајна ниту цртата во стиховите 1, 2 и 9, ниту запирките во стихот 3, ниту анафората (нешто / нешто) и глаголската синонимија (направил / сторила) во стиховите 8 и 9 и така натаму. Наведените аргументи ни даваат за право да заклучиме дека сме анализирале „проста и строга македонска песна“ која (како и многу други песни на овој наш поетски бард) сведочи за брилијантноста и генијалноста на Конески како поет.

Хипотекстот како дел од книжевно-уметничкиот израз и со идентична поетска функција како во „Круша“ е својствен и за многу други песни на Конески. Таква е, на пример, и песната „Ангелот на Света Софија“, од збирката „Песни“ од 1953 година, која очигледно е градена или „откриена“ врз хипотекст од религиски карактер:

Ти којшто толку време мина (1)	(1)	(a)	
под малтерот на сидот мрачен,	(2)	(2)	(b)
пак слободен си в простор зрачен	(3)	(3)	(b)
– о сине тих на мисла сина –	(4)	(4)	(a)
со живот пак ти гори видот	(5)	(5)	(c)
и зори како небо сидот.	(6)	(6)	(c)
<i>Но таа лика што се крие</i>	(7)	(1)	(a)
<i>под малтерот на мојте гради</i>	(8)	(2)	(b)
<i>и – утеха од дните млади –</i>	(9)	(3)	(b)

¹ Во есејот „Двокатна песна“ Конески појаснува: „Врз описот се побудува широко значење што, кога се работи за уметнички текст, порадо би го нарекол *порака*. Јасно е дека, како и значењето на одделниот збор, пораката претставува отворена сфера што допушта проширувања и нови толкувања зависно од индивидуалниот и колективниот опит, како и од моментот во кој се воспоставува комуникација со текстот“. (Конески, 1987, стр. 179).

<i>по убост како сестра ти е,</i>	(10)	(4)	(a)
<i>не, нема мајстор да ја спаси,</i>	(11)	(5)	(c)
<i>со мојот живот ќе се згаси.</i>	(12)	(6)	(c)

Наведената поетска творба е структурирана како „двокатна песна“ врз паралелизам меѓу хипотекстот и хипертекстот и на планот на формата (синтаксата) и на планот на содржината (семантиката). Воочлив е симетричниот паралелизам меѓу хипотекстот и хипертекстот според бројот на стиховите: песната има вкупно 12 стихови од кои 6 му припаѓаат на хипотекстот, а преостанатите шест на хипертекстот. Паралелизам постои и на планот на метриката, односно версификацијата: сите стихови (и од хипотекстот и од хипертекстот) во песната се деветерци што, секако, е показател за компактоста на поетската целина (уредена според силабичниот систем на версификација). Во паралелизмот меѓу хипотекстот и хипертекстот во песната „Ангелот на Света Софија“ се вклучува и идентичната рима на „двата ката“ од оваа стихотворба. Имено, во хипотекстот се римуваани стиховите 1-4, 2-3 и 5-6 (односно имаме комбинација на прегрната и парна рима од типот *abbacc*), а сосема идентична рима среќаваме и во хипертекстот каде што, исто така, се римуваани стиховите 1-4, 2-3 и 5-6 (односно стиховите 7-10, 8-9 и 11-12 во песната како целина) со истата комбинација на прегрната и парна рима со распоред *abbacc* (како во хипотекстот). Кај римата во хипотекстот и хипертекстот, исто така, се открива и една симетрична огледална структура на бинарните опозиции „мрачен – зрачен“ од вториот и третиот стих и „спаси – згаси“ од стиховите 11 и 12: **мрачен – зрачен / спаси – згаси**. Покрај сето ова, како линк (скалило) меѓу хипотекстот и хипертекстот функционира и истакнатиот паралелизам меѓу вториот и осмиот стих од песната (**под малтерот на ѕидот мрачен vs под малтерот на мојте гради**), односно меѓу стихот 2 од хипотекстот и стихот 2 од хипертекстот. Овие паралелизми на рамниште на формата се во функција на нагласениот семантички паралелизам меѓу хипотекстот и хипертекстот во песната каде што е извршено значенско поистоветување на ангелот од хипотекстот и жената од хипертекстот: жената (девојката), како олицетворение на неповратно загубената љубов од младоста, е ангел. Тоа се потврдува и со компарацијата во десеттиот стих од целата песна, односно во четвртиот стих од хипертекстот (*по убост како сестра ти е*). Песната е, всушност, дивинизација на жената и поетски интонирана тага по загубената љубов преку брилијантна синтаксичко-семантичка хармонија меѓу хипотекстот и хипертекстот.

Конески има објавено вкупно 472 поетски творби (книжевно-уметнички дела во форма на стих), односно песни и поеми.² Од сите нив, во 138 поетски дела на Конески е забележлива појавата на хипотекст од каков било вид. Тоа значи дека безмалку една третина од поезијата на Конески (или попрецизно 29,23 %) е создадена (структурирана, изградена, или „откриена“ како што вели самиот Конески) врз основа на употреба на експлицитен хипотекст. Најголемиот број од овие поетски дела (вкупно 53) ѝ припаѓаат на групата во која како хипотекст се јавуваат топоними и сегменти од флората и фауната; 26 поетски творби се

² За овој податок го користиме изданието „Целокупни дела на Блаже Конески“ објавено од МАНУ во кое првата и втората книга се посветени на целокупното поетско творештво на Конески (2011a/ 2011b) каде што има вкупно 471 поетска творба, а кон тоа треба да се додаде и последната песна на Конески („Зимско утро“) објавена во електронска форма.

со историски хипотекст; 23 со книжевно-уметнички и воопшто уметнички хипотекст; 21 со религиски хипотекст; 13 поетски дела содржат фолклорен хипотекст; а само во две песни забележавме присуство на автохипотекст (автоцитатност). Ваквите статистички податоци покажуваат дека една од творечките стратегии во поетскиот код на Конески е доминантната примена на експлицитен хипотекст како основа на поетското дело и на уметничката идеја и порака.

2.2. Автохипотекст

Станува збор за две песни на Конески во кои среќаваме автоцитатност: „Спомен по многу години“ (од збирката „Црква“, 1988) и „Град“ (од збирката „Небеска река“, 1991). Во „Спомен по многу години“ се наведува еден модифициран цитат (автоцитат) од песната „Спомен“ објавена во збирката „Песни“ од 1953 година со тоа што на крајот од оваа песна е наведена годината кога е напишана: 1939. Во песната „Спомен“ дистихот гласи „така рикаше мака во мене/ дека сум роден во згазено племе“ (Конески, 2011а, стр. 124), а автоцитатната модификација или парафраза (како хипотекст) на овој дистих во песната „Спомен по многу години“ изгледа вака: „така рикаше маката во мене/ дека сум роден во смачкано племе“ (Конески, 2011б, стр. 112). Оваа парафраза од своја стара песна поетот ја актуализира во „Спомен по многу години“ со дистихот „уште рика истата мака во мене/ дека сум роден во смачкано племе“ (Конески, 2011б, стр. 112) кој има функција на хипертекст. Во песната „Град“, пак, се ставаат во нов контекст автентични фрагменти (автоцитати) од три претходно објавени песни на Конески: еден стих од „Одземање на силата“ (за првпат оваа песна е објавена во второто дополнето издание на збирката „Везилка“ во 1961 година) овде предаден како дистих; два сосема идентични стихови од „Песна“ (објавена за првпат во првото издание од збирката „Везилка“ во 1955 година); и еден дистих, исто така автентично пренесен, од песната „Црква“ објавена во истоимената поетска збирка во 1988 година. Сите овие фрагменти од поранешни песни на Конески во песната „Град“ имаат улога на хипотекст, односно автохипотекст, што се реактуализира во контекстот на новиот поетски текст.

3. Заклучок

Книжевната критика и книжевната историја покажаа извесен интерес за улогата на традицијата, односно за релацијата *хипотекст* – *хипертекст* во поезијата на Конески при што вниманието најмногу беше насочено кон интерпретирање на песните од циклусот „Марко Крале“ од овој аспект (на пример: Вангелов, 1981; Ивановиќ, 1988; Старделов, 1990; Мицковиќ, 2002; Кулавкова, 2002; Младеноски, 2004, 2011, 2012). Меѓутоа, проблематиката на односот *хипотекст* – *хипертекст* во поезијата на Конески е многу посложена, поширока и повеќеслојна затоа што во поголем број негови песни беспрекорно функционира, и тоа како творечки принцип, актуализацијата на експлицитниот хипотекст. Имено, во поезијата на Конески, од вкупно 472 стихотворни дела (песни и поеми), изделивме 138 поетски творби (или 29,23 % од сето поетско творештво на Конески) во кои се јавува хипотекст, односно стар познат мотив, а овие уметнички дела во форма на стих од книжевниот опус на Конески ги класифициравме во шест групи: а) поетски творби во кои како хипотекст се

јавуваат топоними и сегменти од флората и фауната (вкупно 53, односно 38,40 % од сите песни и поеми во кои имаме појава на хипотекст); б) поетски творби со историски хипотекст (вкупно 26, односно 18,84 %); в) поетски творби со книжевно-уметнички и уметнички хипотекст (вкупно 23, односно 16,66 %); г) поетски творби со религиски хипотекст (вкупно 21, односно 15,21 %); д) поетски творби со фолклорен хипотекст (вкупно 13, односно 9,42 %); е) поетски творби со автохипотекст, т.е. со автоцитат (вкупно 2 песни, односно 1,44 % од вкупниот број на песни и поеми со хипотекст). Очигледно е дека при изборот на познатиот стар мотив (хипотекстот) Конески е најчесто свртен кон топонимијата, флората, фауната и историјата, односно кон мотиви кои гравитираат кон општопознатото, кон универзалното, што понатаму се актуализира во хипертекстот од поетското дело и така „се открива двокатната песна“.

Можеме да резимираме дека „двокатната песна“ на Конески е, всушност, онаа „проста и строга македонска песна“ налик на македонскиот вез. Конески ги пишува, „ги открива“, но и „ги везе“ своите песни, а тоа го демонстриравме и овде со деталната анализа на две негови антологиски творби („Круша“ и „Ангелот на Света Софија“). Затоа заклучуваме дека со Блаже Конески македонската книжевност и Македонија како држава се здоби со брилијантен, генијален поет.

Библиографија

1. 1. Андоновски Венко (2011). *Обдукација/абдукација на теоријата, Том I: Жива семиотика*. Скопје: Галикул.
2. 2. Вангелов Атанас (1981). *Литературни студии*. Скопје: Мисла.
3. 3. Ивановиќ Радомир (1988). *Поезијата на Блаже Конески*. Скопје: Македонска ревија.
4. 4. Конески Блаже (2011a). *Поезија*. Кн. 1. Приредил: Милан Ѓурчинов. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
5. 5. Конески Блаже (2011b). *Поезија*. Кн. 2. Приредил: Милан Ѓурчинов. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
6. 6. Конески Блаже (1987). *Ликови и теми*. Скопје: Македонска книга.
7. 7. Митрев Димитар (2002). *Оглед кон поезијата на Блаже Конески*. Во: Студии и огледи за Конески. Скопје: Фондација за македонски јазик „Небрегово“.
8. 8. Мицковиќ Слободан (2002). *Некои посебности и постојаности во поезијата на Блаже Конески*. Во: Студии и огледи за Конески. Скопје: Фондација за македонски јазик „Небрегово“.
9. 9. Младеноски Ранко (2004). Синтеза на фолклорното и современото во циклусот „Марко Крале“ од Блаже Конески. *Современост*, 52 (1), 64-76.
10. 10. Младеноски Ранко (2011). Поетскиот палимпсест на Блаже Конески. *Зборник на трудови од меѓународниот научен собир „Развојот на македонската литература“*, 1, 409-424. Скопје: Институт за македонска литература.
11. 11. Младеноски Ранко (2012). Рациновиот дух во стиховите на Блаже Конески. *Зборник на трудови од XXXVIII Научна конференција на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура*, 1, 89-100. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.

12. 12. Старделов Георги (1990). *Одземање на силата: поезијата на Блаже Конески*. Скопје: Мисла.
13. 13. Кулавкова Катица (2002). *Интертекстот во песните од циклусот Марко Крале од Блаже Конески*. Во: Студии и огледи за Конески. Скопје: Фондација за македонски јазик „Небрегово“.

14. 14. Jakobson Roman (1978). *Ogledi iz poetike*. Beograd: Prosveta.